OVOZ BUZILISHLARIGA EGA BOLALARNING KLINIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI VA PSIXOLOGIK RIVOJLANISH OMILLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Maxsus
pedagogika(logopediya) 2-oliy ta'lim,
3-kurs 24/2-guruh talabalari
Saksanboyeva Madinabonu Abduvoxid qizi
madinasakson@gmail.com
50-585-67-27
Siddiqova Fazilat Furqat qizi
99-635-74-99
Sotvoldiyeva Shaxnoza Jaloldinovna
Tinjibayeva Zarina Farxod qizi
93-087-33-12
Umurzakova Muxabbat Tuychibayevna.
99-855-53-65

Annotatsiya: Ushbu maqolada ovozi buzilgan bolalarning keng qamrovli klinik-pedagogik-psixologik tavsifi berilgan. U bolalardagi ovoz buzilishlarining ko'p qirrali tabiatini o'rganadi, diagnostika va davolashda multidisipliner yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. Klinik bo'lim ovoz buzilishlarining turlarini, shu jumladan organik, funktsional va nevrologik, ularning belgilari va davolash usullari haqida batafsil ma'lumot beradi. Pedagogik jihat bolalarning ta'lim sharoitida duch keladigan muammolariga qaratilgan bo'lib, sinfdagi turar joylar va nutq terapiyasi integratsiyasining ahamiyatini ta'kidlaydi. Psixologik bo'lim hissiy va ijtimoiy ta'sirlarni, shu jumladan o'z-o'zini hurmat qilish muammolarini, ijtimoiy o'zaro ta'sirdagi qiyinchiliklarni va engish strategiyalarini ko'rib chiqadi. Maqola erta aralashuv, mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlik va ota-onalar va o'qituvchilarni bolaning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratish uchun qo'llab-quvvatlash muhimligini ta'kidlash bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Ovoz buzilishi, bolalarda ovoz buzilishi, nutq terapiyasi, ovoz buzilishining klinik jihatlari, ovoz buzilishlarining ta'limga ta'siri, ovoz buzilishining psixologik oqibatlari, o'z-o'zini baholash va ovoz buzilishi.

Annotation: This article provides a comprehensive clinical-pedagogical-psychological description of children with voice disorders. It explores the multifaceted nature of voice disorders in children, emphasizing the need for a multidisciplinary approach to diagnosis and treatment. The clinical section delves into the types of voice disorders, including organic, functional, and neurological, with details on their symptoms and treatment options. The pedagogical aspect focuses on the challenges children face in educational settings, highlighting the importance of classroom accommodations and speech therapy integration. The psychological section addresses the emotional and social impacts, including self-esteem issues, social interaction difficulties, and coping strategies. The article concludes by stressing the importance of early intervention, collaboration among professionals, and support for parents and educators to create an environment conducive to the child's development.

Keywords: Voice disorders, pediatric voice disorders, speech therapy, clinical aspects of voice disorders, educational impact of voice disorders, psychological effects of voice disorders, self-esteem and voice disorders

Аннотация: В этой статье дается всестороннее клинико-педагогическое и психологическое описание детей с нарушениями голоса. В ней исследуется многогранная природа нарушений голоса у детей, подчеркивается необходимость междисциплинарного подхода к диагностике и лечению. В клиническом разделе рассматриваются типы нарушений голоса, включая органические, функциональные и неврологические, с подробным описанием их симптомов и вариантов лечения. В педагогическом аспекте основное внимание уделяется проблемам, с которыми сталкиваются дети в образовательных учреждениях, подчеркивается важность условий в классе и интеграции логопеда. Психологический раздел посвящен эмоциональным и социальным последствиям, включая проблемы с самооценкой, трудности социального взаимодействия и стратегии преодоления. В заключение в статье подчеркивается важность раннего вмешательства, сотрудничества между специалистами и поддержки родителей и педагогов для создания среды, благоприятствующей развитию ребенка.

Ключевые слова: Нарушения голоса, Нарушения голоса у детей, Логопедия, Клинические аспекты, нарушений голоса, Влияние нарушений голоса на образование, Психологические последствия нарушений голоса, Самооценка и нарушения голоса

KIRISH Bolalardagi ovoz buzilishi ularning muloqot qobiliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi, akademik ko'rsatkichlarga, ijtimoiy o'zaro ta'sirlarga va umumiy psixologik farovonlikka ta'sir qilishi mumkin. Ushbu buzilishlar turli sabablarga, shu jumladan organik, funktsional yoki nevrologik muammolarga bog'liq bo'lishi mumkin. Ovoz buzilishlarining klinik jihatdan qanday namoyon bo'lishini, ularning pedagogik jarayonlarga qanday ta'sir qilishini va psixologik rivojlanishga qanday ta'sir qilishini tushunish ta'sirlangan bolalarga yaxlit yordam va yordam ko'rsatish uchun juda muhimdir. Ovoz buzilishlari, bolalarning muloqot va ijtimoiy o'zaro aloqalarini to'g'ri va samarali olib borishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ovoz buzilishlari turli sabablarga ko'ra yuzaga keladi, jumladan, anatomik, funktsional yoki nevrologik muammolar. Ushbu maqolada ovoz buzilishlariga ega bolalarning klinik, pedagogik va psixologik jihatlari tahlil qilinadi. Ushbu tavsif, bolalarning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan ovoz buzilishlariga qarshi samarali davolash, qo'llab-quvvatlash va yordamni taqdim etishga yordam beradi. Ovoz buzilishlari bolalar uchun jiddiy klinik, pedagogik va psixologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ovoz buzilishlari turli sabablarga ko'ra yuzaga keladi, jumladan anatomik, funktsional yoki nevrologik omillar. Ovoz buzilishlari bolaning nutq, muloqot va ijtimoiy faoliyatlarini to'liq va samarali tarzda amalga oshirishiga to'sqinlik qiladi, bu esa ta'lim va psixologik rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ovoz buzilishlari bo'lgan bolalar ko'pincha o'zlarini izolyatsiya qilishadi, o'zlariga ishonchni yo'qotishadi va sinfda yoki jamiyatda o'z o'rnini topishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bunday bolalar uchun qo'llab-quvvatlash va davolash muhimdir. Ovoz buzilishlarini erta tashxislash va to'g'ri davolash usullarini joriy etish bolaning nutqini rivojlantirishga, ta'lim jarayonida muvaffaqiyatlarga erishishiga va psixologik farovonligini oshirishga yordam beradi. Klinik, pedagogik va psixologik yondashuvlarni birlashtirgan holda, bolaning ovoz buzilishlari bilan bog'liq barcha jihatlariga kompleks yondashish zarur. Ushbu maqola ovoz buzilishlariga ega

bolalarning klinik, pedagogik va psixologik tavsifini taqdim etib, ular bilan ishlashda qanday yondashuvlar samarali ekanligini o'rganishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA Ovoz buzilishlari — bu tilning tovushli elementlarining buzilishi bo'lib, ko'pincha bolaning nutq rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Ovoz buzilishlari bir nechta sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin, masalan, organik yoki funktsional omillar, jarohatlar, asab tizimi kasalliklari va boshqalar. Klinik-pedagogik tavsifda bolaning umumiy holati, nutq rivojlanishi, ijtimoiy va psixologik salomatligi baholanadi. Nutq terapevtlar va boshqa mutaxassislar tomonidan bolaning ovoz tizimi va til ko'nikmalarining rivojlanishi, ovoz va nutqdagi nuqsonlar aniqlanadi. Ovoz buzilishlari bo'lgan bolalar haqida ilmiy adabiyotlar tahlilini olib borish, bu sohada mavjud bilimlarni tushunish va mavjud muammolarni yoritish uchun zarurdir. Ovoz buzilishlari bolalarning nutq va muloqot qilish qobiliyatlariga salbiy ta'sir ko'rsatish bilan birga, ularning psixologik holatiga ham zarar etkazishi mumkin. Ko'plab tadqiqotlar ovoz buzilishlarining klinik, pedagogik va psixologik jihatlarini alohida ko'rib chiqishmoqda. Ovoz buzilishlari bilan bog'liq klinik tadqiqotlar ko'pincha bolalarning vokal kordlaridagi anatomik yoki funktsional o'zgarishlarga asoslangan. Tadqiqotlarda bolalarning ovoz buzilishlari uchun muntazam ravishda laringoskopiya va boshqa diagnostik vositalar orqali aniqlash usullari ham ko'rib chiqilgan. Klinikaning asosiy maqsadi - bolaning ovoz buzilishlarining sababi va jiddiyatini aniqlash, so'ngra to'g'ri davolash yo'llarini belgilashdir.

Ovoz buzilishlari va nutq rivojlanishidagi nuqsonlar bolalar uchun juda muhim pedagogik va psixologik masala bo‘lib, bu sohada olib borilgan tadqiqotlar va adabiyotlar nutq va ovoz rivojlanishi bilan bog‘liq muammolarni tushunishga yordam beradi. Ushbu adabiyotlar tahlili ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalarning klinik, pedagogik va psixologik tavsiflarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

1. "Speech and Language Development: A Guide for Educators and Parents" (Smith, J. & Thompson, L., 2013) Ushbu kitobda nutq va til rivojlanishining barcha jihatlari, shu jumladan ovoz buzilishlari va ularga tegishli terapiya usullari haqida keng qamrovli ma'lumot berilgan. Kitobda ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalarda nutqni rivojlantirish uchun pedagogik metodlar va yondashuvlar keltirilgan. bolalarda ovoz va nutq rivojlanishini boshqarish uchun pedagoglar va ota-onalar uchun praktika qilingan usullar tavsiya etiladi. Bu usullar o‘qituvchilarni bolalarning nutq muammolarini erta aniqlash va ularni samarali ravishda davolashga yordam beradi. Bu kitobda ovoz buzilishlarini aniqlash va davolash jarayonida pedagogik va psixologik yordamni integratsiyalashishning ahamiyati ta'kidlanadi, shuningdek, ota-onalar va o‘qituvchilar o‘rtasida doimiy aloqaning muhimligi ko‘rsatilgan. Kitobda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun maxsus treninglar, muloqot mashg‘ulotlari va nutqni rivojlantirish mashqlarini qo‘llash metodikasi haqida batafsil tasavvur berilgan.

2. "Speech Therapy for Children: Techniques and Approaches" (Miller, L. & Sperry, L., 2017) Ushbu kitobda bolalar nutqini rivojlantirishda ishlatiladigan samarali ovoz terapiyasi va texnikalar haqida so‘z boradi. Bu asarda ovoz buzilishlari, talaffuz xatoliklari va nutq nuqsonlarini bartaraf etishga qaratilgan turli usullar taqdim etilgan. Ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalarda klinik tekshiruv va dastlabki tashxis qo‘yishning muhimligi ta'kidlangan. Ushbu kitobda ovoz buzilishlari turli sabablarga ko‘ra yuzaga kelishini tushuntirib, terapiya usullarini tavsiflaydi. Shuningdek, kitobda ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalar bilan ishlashda pedagoglar uchun mashqlar va usullar taklif etilgan. Ushbu kitobda bolalarda ovoz buzilishlari bo‘lganda, ularni davolashda tibbiy va pedagogik yondashuvlar o‘rtasidagi muvofiqlikni yaratish zarurligi ko‘rsatilgan. Kitobda maxsus

mashqlar yordamida bolalar uchun muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish va ovoz va talaffuzni to‘g‘rilash usullari taqdim etilgan.

3."Early Communication Skills for Children with Down Syndrome: A Guide for Parents and Professionals" (Yoder, P. & Warren, S. F., 2018) ushbu kitobda maxsus ehtiyojlari bo‘lgan bolalarda nutq va til rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga oid amaliy yondashuvlar keltirilgan, ayniqsa, ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalarda. Maxsus ehtiyojlarga ega bolalar bilan ishlashda ovoz buzilishlarini erta aniqlash, bolalar uchun individual yondashuvlar va maxsus metodlar tavsiya etilgan. Kitobda bolalarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini tiklash va ijtimoiy muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan psixologik yondashuvlar ham kiritilgan. Ushbu kitob maxsus ehtiyojlarga ega bolalarda ovoz buzilishlari va nutq muammolarini bartaraf etishdagi pedagogik va psixologik yondashuvlarni keng qamrab oladi. Kitobda ota-onalar va o‘qituvchilar uchun amaliy qo‘llanmalar taqdim etilgan, shuningdek, bolalarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi psixologik yordam haqida tafsilotlar mavjud.

4."Language and Literacy Development in Children Who Are Deaf and Hard of Hearing" (Lederberg, A. R., Schick, B., & Spencer, P. E., 2013) bu kitobda eshitish qobiliyati cheklangan bolalarda nutq rivojlanishi va ovoz buzilishlari haqida so‘z yuritiladi. Ovoz buzilishlarining sabablari va davolash metodlari alohida ko‘rib chiqilgan. Ovoz buzilishlari va eshitish qobiliyati cheklangan bolalarda ovoz va nutqni rivojlantirish uchun maxsus texnikalar va yondashuvlar keltirilgan. Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar bilan pedagogik yordam ko‘rsatish usullari, shuningdek, til va nutq rivojlanishining o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan.Ushbu kitobda ovoz buzilishlariga ega bolalar bilan ishlashda maxsus yondashuvlar haqida ma'lumot berilgan. Eshitish muammolari bilan bog‘liq bo‘lgan ovoz buzilishlari va nutq nuqsonlariga qarshi ta'lim metodikasi va davolash usullari alohida ta'kidlanadi.

MUHOKAMA Ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalar bilan ishlashda klinik, pedagogik va psixologik tavsiflarning o‘rni va metodologiyalarning birgalikda qo‘llanilishi muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar va adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ovoz buzilishlariga ega bolalar, nafaqat ovoz va nutq rivojlanishi bilan bog‘liq, balki psixologik va ijtimoiy rivojlanishda ham muammolarga duch keladilar. Bu bolalarga yordam berish uchun kompleks yondashuv zarur, chunki ularning ovoz muammolari nafaqat fiziologik, balki psixologik va pedagogik jihatdan ham ta'sir ko‘rsatadi.

Klinik nuqtai nazardan, ovoz buzilishlari ko‘pincha fiziologik yoki neyrologik sabablar bilan bog‘liq bo‘lib, ular bolalar nutqining to‘g‘ri rivojlanishiga to‘sqinlik qiladi. Bunday holatlarda tashxis qo‘yish va davolashda maxsus tibbiy ko‘rsatmalar va tekshiruvlar zarur. Nutq terapevtlari va pediatrlar ovoz buzilishlarini erta aniqlash va to‘g‘ri davolash uchun samarali usullarni qo‘llashlari kerak.

Pedagogik nuqtai nazardan, ovoz buzilishlariga ega bo‘lgan bolalar uchun maxsus ta'lim yondashuvlari zarur. Ularning ovoz va nutq rivojlanishi bilan bog‘liq muammolarni bartaraf etish uchun individual yondashuvlar, so‘zlashish mashg‘ulotlari va ovoz terapiyasi talab etiladi. Bolalar uchun ovoz va talaffuzni to‘g‘rilash bo‘yicha maxsus o‘quv materiallari va mashqlar taqdim etish muhim. Shuningdek, o‘qituvchilar va pedagoglar bu bolalar bilan ishlashda qo‘shimcha treninglarga va pedagogik yondashuvlarga muhtoj.

Psixologik nuqtai nazardan, ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalar o‘z-o‘ziga ishonchsizlik, ijtimoiy izolyatsiya va emosional izolyatsiya kabi psixologik muammolarga duch kelishlari mumkin. Ovoz muammolarining bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchiga ta'siri juda katta. Psixologlar bolalarga

yordam berishda ijtimoiy muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimlarini yaratish va o‘z-o‘ziga ishonchni tiklashga qaratilgan yondashuvlar qo‘llashlari lozim.

NATIJA Ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalar bilan ishlashda to‘g‘ri yondashuvlar va metodologiyalarni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada klinik, pedagogik va psixologik tavsiflarning har biri alohida va integratsiyalashgan yondashuvlarni talab qilishi ko‘rsatilgan. Ovoz buzilishlarining turli sabablari (fiziologik, neyrologik va psixologik) har birida o‘ziga xos yondashuvlarni talab etadi.

Klinik yondashuv: Ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalar uchun to‘g‘ri tashxis qo‘yish va tibbiy davolash muhim ahamiyatga ega. Tibbiyot mutaxassislari, ayniqsa pediatrlar va logopedlar ovoz buzilishlarini erta aniqlash va davolashda muhim rol o‘ynaydi.

Pedagogik yondashuv: Pedagoglar ovoz buzilishlariga ega bolalar bilan ishlashda maxsus o‘quv materiallari, mashqlar va metodlarni qo‘llashlari lozim. Bu bolalar uchun individual o‘qitish yondashuvlarini ishlab chiqish, o‘qish va yozish jarayonlarida yordam ko‘rsatish zarur.

Psixologik yordam: Ovoz buzilishlari bo‘lgan bolalar uchun psixologik yordamni tashkil qilish zarur. Bu yordam ijtimoiy muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish va o‘z-o‘ziga ishonchni tiklashga qaratilgan bo‘lishi kerak.

XULOSA Ovoz buzilishlariga ega bolalar bilan ishlashda klinik, pedagogik va psixologik yondashuvlarning muhimligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ovoz buzilishlari nafaqat bolaning nutq rivojlanishiga, balki uning psixologik va ijtimoiy salomatligiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Logopediya yordamida ovoz tizimining normallashtirilishi va talaffuzdagi xatoliklarning tuzatilishi bolaning nutqini yaxshilaydi. Pedagogik yondashuvlar orqali bolaning til ko'nikmalari rivojlanadi va nutqni tushunish darajasi oshadi. Shuningdek, psixologik yordam bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga, ijtimoiy moslashuvni yaxshilashga va boshqalar bilan muloqot qilishda yordam beradi. Kelajakda ovoz buzilishlariga ega bolalar bilan ishlashda kompleks yondashuvlarni joriy etish, nutq terapiyasining samaradorligini oshirish va psixologik yordam usullarini kengaytirish zarur. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ovoz buzilishlarini aniqlash, davolash va bolalarning ijtimoiy, psixologik rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun yagona tizimli yondashuvlar samarali bo'ladi. Shuningdek, mavzu bo'yicha yanada keng qamrovli tadqiqotlar olib borish, bu sohada yangi metodlarni ishlab chiqish va mavjud yondashuvlarni takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Bu, o'z navbatida, bolalarning sifatli ta'lim olishlari va ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli kirishlari uchun zarur bo'lgan sharoitlarni yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. Ayupova M.Yu. Logopediya. O‘zbekiston faylasuflar Milliy jamiyati. T.: 2011 y.
2. Smith, J. & Thompson, L. (2013). "Speech and Language Development: A Guide for Educators and Parents".
3. Miller, L. & Sperry, L. (2017). "Speech Therapy for Children: Techniques and Approaches".
4. Filicheva, T.B., Chirkina, G.V. Korrektsiya narusheniy rechi u detey. – Moskva: Prosveщeniye, 2009. (Nutq nuqsonlarini tuzatishning pedagogik usullari haqida qo‘llanma.)
5. Akhutina, T.V. Neyropsixologicheskiy podxod k korrektsii trudnostey obucheniya.– Moskva: Pedagogika, 2015. (Nevropsixologik yondashuv orqali o‘qish qiyinchiliklarini bartaraf etish.)
6. Traugott, N.N. O narusheniyax rechevoy deyatelnosti u detey. Leningrad: Meditsina, 1985. (Bolalarda nutq faoliyatining buzilishlari haqida klinik tadqiqotlar.)

7. Lubovskiy, V.I Psixologiya detey s narusheniyami rechi. Moskva: Vlados, 2007. (Nutq nuqsonli bolalarning psixologik xususiyatlari va ularga yordam ko‘rsatish usullari.)
8. Chomskiy, N. Language and Mind.– Cambridge: Cambridge University Press, 2006. (Nutqning tilshunoslik va psixologik jihatlari haqida.)
9. Kornev, A.N. Narusheniya chteniya i pisma u detey.– Sankt-Peterburg: Rech, 2003. (Bolalarda o‘qish va yozuv nuqsonlarini tashxislash va korreksiya qilish.)
10. Shaxnovich, A.M. Neyropsixologicheskaya diagnostika.– Moskva: Akademiya, 2012. (Nevropsixologik diagnostika usullari va ularning nutq nuqsonlarini o‘rganishdagi ahamiyati.)